

prikazi i recenzije

Zbornik radova znanstvenog skupa 800 godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima, Zlatko BEGONJA – Ante UGLEŠIĆ (ur.), Sveučilište u Zadru – Općina Novigrad, Zadar, 2021., 269 str.

Koncem 2015. godine održan je skup pod nazivom *Novigrad nekad i sad* u suradnji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Sveučilišta u Zadru, Matice hrvatske i Općine Novigrad. Skup je imao interdisciplinarni karakter i okupio je velik broj hrvatskih autora koji su za zbornik (objavljen 2016. godine) pripremili 43 rada u kojima je osobita pozornost poklonjena prirodnom i zemljopisnom položaju Novigrada, njegovu povijesnom razvoju, stanovništvu kroz vjekove, društveno-gospodarskim prilikama, kulturnoj baštini, posebnostima tamošnjeg govora, prostornom uređenju te doprinosu grada i njegove okolice tijekom Domovinskog rata. Uz navedene teme neki su autori obradili i sadašnje stanje Novigrada te mogućnost njegova razvoja. Nepunih pet godina nakon održavanja prvog skupa održan je i drugi znanstveni skup međunarodnog karaktera pod naslovom *Osamsto godina od obnove rimske kule i prvog spomena imena Novigrad u pisanim izvorima*. Zbornik radova s rečenog skupa objavljen je u Zadru 2021. godine i sadrži deset znanstvenih priloga. Monografija započinje »Predgovorom« koji u ime uredništva potpisuje Slobodan Kaštela (6-8). Uz napomene koje se odnose na organizaciju prvog i drugog znanstvenog skupa, detaljnije se govori o radovima u drugom novogradsom zborniku, koji zasigurno predstavljaju važan prinos proučavanju povijesti novigradskog kraja i njegove baštine.

Prvi je rad učinak troje autora, Željka Tomičića, Ivne Anzulović i Lovre Lučića, i nosi naslov »Problematika kontinuiteta života između prapovijesti i srednjega vijeka na primjeru Novigrada i njegova prostora« (10-35). Na osnovi dosadašnjih provedenih arheoloških i povijesnih analiza arhivskoga gradiva i postojeće znanstvene literature autori ukazuju i naglašavaju da je područje Novigrada, koje je još u ranom srednjovjekovlju naseljeno, preraslo u jedinstven kulturni krajobraz koji će kontinuirano trajati do razvijenog kasnog i do novog vijeka, ali i do suvremenih dana. Rad Dubravke Latinčić i Krešimira Regana pod naslovom »Razvoj novigradskih utvrda u kasnome srednjem i ranom novom vijeku (XIV. – XVII. st.)« (36-65) posebno je razmatranje tjeka razvoja novigradskih fortifikacija, posebice onih podignutih u vrijeme mletačke uprave (1409. – 1797.). Zaključuje se da je novigradska Fortica, odnosno novigradski tvrđi grad s pripadajućim bedemima oko podgrađa jedna od najbolje sačuvanih i površinski najvećih srednjovjekovnih i novovjekovnih obrambenih cjelina u Dalmaciji.

»Izvori i historiografija o zatočeništvu kraljice Elizabete i njezine kćeri, kraljice Marije u Novigradu« rad je Hrvoja Gračanina (66-85). Izvorni podatci o zarobljavanju i zatočenju kraljica razmatraju se uvidom u narativna vrela (promatrana kronološkim slijedom) i

diplomatičko gradivo (poglavito vladarske isprave). U završnom dijelu rada autor se bavi historiografskim promišljanjima navedene teme. Slijedi opsežan rad Karen-edis Barzman »Prostorna povijest ranonovovjekovnog pograničnog područja: Studija slučaja Novigrada u Mletačkoj Dalmaciji (16. – 18. st.)« (86-145). Tadašnja se prostorna povijest Novigrada razmatra kako na uvidu u izvorno gradivo (spisi pohranjeni ponajprije u Archivio di Stato di Venezia), tako na raščlambi brojnih dostupnih crteža Novigrada i novigradskog kraja u razmatranom razdoblju. U fokusu zanimanja je geopolitička povijest toga kraja, ponajprije promatrana kroz prizmu nestabilnosti i nesigurnosti života na pograničju.

Slijedi nekoliko radova koji se odnose na arheološku baštinu novigradskog kraja. Karla Gusar posebno se, uz navođenje i fotodokumentaciju brojnih konkretnih primjera, bavi ostatcima glazirane keramike iz utvrde Fortica (146-175), a potom Tomislav Aralica donosi pregled Zbirke povijesnog oružja obitelji Vlatković iz Novigrada (176-191). Uz vrijednu raščlambu povijesti navedene novigradske obitelji, autor kataloški donosi pregled zbirke prema fotografijama objavljenim 1934. godine. Na taj se prilog nadovezuje rad istog autora, u suautorstvu s Jadranom Anzulovićem i Matom Ilkićem, a u središtu su istraživačke pozornosti bacačke i topovske kugle iz Novigrada u sjevernoj Dalmaciji (192-223). Uz kataloški pregled sačuvanih ostataka topovskih kugli važan dio rada čini i detaljna raščlamba topničkog naoružanja u vrijeme mletačke dominacije Novigradom. Rad je vrijedan prinos poznavanju povijesti ratovanja i naoružanja u širokom vremenskom rasponu od kasnoga srednjeg vijeka do duboko u rano novovjekovlje.

Utvrdna Novigrad često je bila ocrtana na drevnim planovima, crtežima i vedutama. Upravo o tome kazuje rad Jadrana Anzulovića naslovljen »Novigrad na starim planovima i vedutama« (224-247). Uz mnoštvo priloženih slikovnih priloga koji sežu od tridesetih godina 16. stoljeća do prve polovice 20. stoljeća autor iznosi zaključak kako rečeni izvori potvrđuju da su taj dalmatinski grad strane vlasti tretirale kao važnu utvrdu, odnosno jednu od ključnih točaka obrane Zadra.

Rad Kornelije Kuvač-Levačić pod naslovom »Novigradska kula kao heterotopija krize i devijacije u romanu A. Šenoa *Kletva*« (248-257) obazire se na tekstualnu reprezentaciju i fikcionalizaciju prostora utvrde Novigrad u kontekstu djela velikoga hrvatskog književnika te se – s rakursa povijesti i teorije knjiženosti – taj primjer promatra kao romaneskni projekt koji čitatelju romana nudi zanimljivo sredstvo evociranja prošlosti. Završni rad u Zborniku napisao je Domagoj Vidović (»O toponimu Novigrad«, 258-263) i s jezične je analize vrijedan prinos poznavanju podrijetla imena ovdje razmatranog grada. Na kraju monografije sadržani su u formi priloga sažetci na engleskom jeziku (265-269).

Drugi zbornik radova o Novigradu nastavak je započelih istraživanja raznovrsnih sastavnica iz povijesti, kao i kulturne, umjetničke i jezične baštine toga grada i njegova kraja. Potrebno je napomenuti da su obje monografije tiskane vrlo raskošno, uz pregršt fotografskoga gradiva, te je samim time ovo djelo dostojno predstavilo – slikom i riječju – problematiku kojoj je usmjereno. Svakako je ova monografija poticaj i drugim mjestima kako Zadarske županije tako i šireg područja Hrvatske da ovako objedinjenim radovima renomiranih znanstvenika predstave – i za sadašnjost i budućnost – sve vrednote vlastita kraja, njegova stanovništva, prošlosti i sadašnjosti.

Lovorka Čoralić